

які є негідними спадкоємцями, але через процесуальні перешкоди досить часто не усуваються від спадкування.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про спадкування» № 7 від 30.05.2008 р. – [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

БОБОШКО О. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ: «ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ» ТА «РОЗІРВАННЯ ДОГОВОРУ»

У юридичній літературі щодо припинення договірних зв'язків між сторонами договору використовуються різноманітні терміни: «припинення зобов'язання», «припинення договору», «розірвання договору», «відмова від договору». Правознавці не дають чіткого розмежування цих понять. Між тим проблема їх розрізнення сьогодні не вичерпалась, а навпаки, значно посилилась. Певною мірою ключем у вирішенні цієї проблеми має бути розуміння співвідношення договору і зобов'язання, адже за законом договір є підставою виникнення зобов'язання, яке набуває ознак договірного правовідношення.

За словниковими джерелами «припинення» тлумачиться таким чином: «1) переставати рухатися, зупинятися; 2) зупиняти потік чогонебудь; 3) переривати яку-небудь дію, процес, стан та ін., що триває; 4) переставати виконувати» [1, с. 943]. Узагальнюючи всі значення, можемо дійти висновку, що цей термін означає переривання того, що триває, незважаючи на причини, що спонукали до вчинення таких дій.

«Розірвання» — це «порушення цілісності чогонебудь, роз'єднання, розділення чогось на частини» [2, ст. 1071]. Отже, «розірвання» — це порушення цілісності чогось в процесі його існування.

Вважаємо, що правове значення категорій «припинення договору» і «розірвання договору» зводиться до наступного: Припинення договору — вичерпання прав та обов'язків сторін за договором, втрата договірних відносин між сторонами договору на майбутнє з будь-яких причин (залежних від волі осіб — учасників договору, інших осіб чи незалежних від їхньої волі) й у будь-який час. Розірвання договору — вичерпання прав та обов'язків сторін за договором, як правило, до закінчення його дії за наявності вольового критерію в діях сторони (сторін) договору чи інших осіб шляхом взаємної згоди, односторонньої відмови чи у судовому порядку. Таким чином, «припинення» — більш загальне поняття, ніж «розірвання». За філософськими категоріями зазначені поняття можна співвіднести як «загальне» й «конкретне».

З врахуванням всього висловленого можемо зробити наступні висновки про те, що розірвання договору — це припинення дії договору за суб'єктивними підставами на вимогу однієї сторони чи за домовленістю обох сторін або на вимогу уповноважених законодавством учасників правовідносин, або за рішенням суду до моменту належного виконання договору, за винятком випадків, передбачених договором або законом, що тягне за собою припинення необхідності виконання умов договору на майбутній період, відповідний розподіл вже виконаних частково обов'язків або настання інших правових наслідків за домовленістю сторін або у судовому порядку.

Суб'єктивні підстави повинні бути передбачені договором або законом, бо інакше порушуватиметься принцип цивільного права, існуючий ще з часів римського права: «*pacta servanda sunt*», тобто «договори треба виконувати». Так, якщо одна сторона намагається розірвати договір за наявності підстави, не передбаченої договором чи законом, то інша сторона на законних підставах може вимагати примусового виконання договору. В цьому випадку договір може бути припинено лише виконанням.

В ЦК України безпосередньо не визначається правова природа розірвання договору, в ньому передбачаються лише підстави та деякі умови розірвання договору. Так, відповідно до ст. 651 ЦК України договір може бути змінено або розірвано лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом, а також за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. У наведених нормах, таким чином, визначаються лише правові підстави для розірвання договору. Дещо більше для вирішення досліджуваного питання може дати зміст ст. 654 ЦК України, згідно з якою зміна або розірвання договору вчиняється в такій самій формі, що й договір, що змінюється або розривається. Із змісту наведеної норми можна дійти висновку, що дії сторін договору, спрямовані на його розірвання, є двостороннім правочином, за винятком тих випадків, коли договір розривається за ініціативою однієї чи обох сторін у судовому порядку.

Чітке відмежування правових категорій: «припинення договору», «розірвання договору» і «відмови від договору» буде позитивно впливати на договірну, а також судову практику.

Відмова від договору завжди вчиняється в позасудовому порядку на вимогу однієї сторони (односторонній порядок припинення договірних відносин) чи обох сторін відразу одночасно. Однак у разі незгоди з відмовою сторона має право її оскаржити в суді, незважаючи на те, що таке право не закріплено в ЦК України в загальних положеннях зобов'язального права.

У разі припинення, розірвання договору за згодою сторін останні домовляються не лише про припинення договірних відносин, але і водночас вирішують питання про правові наслідки такого припинення, про розподіл майнових витрат тощо. За наявності підстав розірвати договір, оскільки строк його діє, а зобов'язана сторона не виконує свої обов'язки, розірвання договору, на наш погляд, з метою додержання принципу належного його виконання повинно відбуватися в судовому порядку.

В цивілістичній науці висловлені різні погляди на правову природу способів захисту цивільних прав і інтересів та на їх класифікаційний поділ, які можна узагальнити наступним чином:

1) способи захисту поділяються на міри захисту та міри відповідальності [3, ст. 157];

2) способи захисту є мірами відповідальності та іншими мірами захисту [4, ст. 194];

3) усі правові наслідки порушення договору є водночас і санкціями (теорія санкції) [5, ст. 13];

4) усі способи захисту є санкціями, які поділяються на санкції відповідальності (відшкодування збитків, сплата неустойки, втрата стороною завдатку або повернення завдатку у подвійному розмірі і т. п.) та оперативні санкції (відмова від договору, притримання передачі проданого товару, притримання оплати товару та ін.) [6, ст. 64].

Таким чином, слід погодитись із визначенням, що розірвання договору — це припинення дії договору за суб'єктивними підставами на вимогу однієї сторони чи за домовленістю обох сторін, або на вимогу уповноважених законом інших осіб, або за рішенням суду до моменту належного виконання, що тягне за собою припинення необхідності виконання умов договору на майбутній період, відповідний розподіл вже виконаних частково обов'язків або настання інших правових наслідків за домовленістю сторін або з рішенням суду.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. та гол. ред. В. Т. Бусел. — К.; Ірпін: ВТФ «Перун», 2001. — С. 943.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. та гол. ред. В. Т. Бусел. — К.; Ірпін: ВТФ «Перун», 2001. — С. 1071.

3. Шевченко Я. М. Господарсько-правова відповідальність та господарські санкції // Університетські наукові записки. — 2005. — № 3. — С. 175-179.
4. Бервено С. М. Проблеми договірної права України. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — С. 194.
5. Лейст О. Э. Санкции и ответственность по советскому праву (теоретические проблемы). — М.: МГУ, 1981. — С. 29; Красавчиков О. А. Санкции и ответственность в советском праве // Проблемы гражданско-правовой ответственности и защита гражданских прав. — Свердловск, 1973. — С. 13.
6. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності: Навч. посібник. — 2-е вид., стереотип. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — С. 66.

ГРОМОВА А. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО НЕДІЙСНІСТЬ ПРАВОЧИНІВ В КРЕДИТНІЙ СФЕРІ

Перехід до ринкових відносин пов'язаний з підвищенням інтересом до банківського кредитування, яке відіграє значну роль у забезпеченні сталого розвитку економіки нашої країни.

Залучення в економіку необхідних обсягів кредитних ресурсів неможливо без створення належних правових умов, що забезпечують банкам повернення розміщених ними коштів. У той же час, надання коштів при кредитуванні клієнтам, а також забезпечення повернення банківських кредитів, здійснюється на основі укладених з кредитними організаціями правочинів.

Слід зазначити, що в юридичній літературі радянського періоду неодноразово виникало питання щодо регулювання кредитних відносин нормами цивільного права [1, с. 3]. На сьогодні, враховуючи зміни в чинному законодавстві, можемо визначити, що саме цивільне законодавство закладає основи сучасного суспільства, реалізуючи нормативні узагальнення і висловлюючи тим самим досягнення правової культури, без яких жоден цивілізований ринок не може існувати.

Виникнення та поширення застосування терміну «банківський правочин» обумовлене зростанням попиту на фінансові послуги, надання яких передбачене при здійсненні банківської діяльності. Саме в сфері банківської діяльності відбувається розвиток конкретних видів і форм банківських правочинів. Традиційні конструкції кредитних, депозитних, розрахункових правочинів, а також менш поширені банківські правочини видозмінюються у зв'язку з відповідними нововведеннями,